

Zafer Gazetesi

Ocak 1946'da kurulan Demokrat Parti, kısa bir süre içerisinde örgütlenmiş ve faaliyetlerini toplumla paylaşabileceği, dolayısıyla da toplumu etkileyebileceği gazete gibi önemli bir kitle iletişim aracına ihtiyaç duymuştur. Bu noktada Başkent'ten Kuvvet'e, Kuvvet'ten Kudret'e, Kudret'ten de Zafer'e uzanan bir süreç yaşanmıştır. Gazete arşivlerine bakıldığında Demokrat Parti'ye yakınlığıyla bilinen Başkent gazetesinin Ekim-Aralık 1946, Kuvvet ve Kudret gazetelerinin Aralık 1946-Temmuz 1952, Zafer gazetesinin ise Nisan 1949-Mayıs 1960 tarihleri arasında yayımlandığını görmek mümkündür. Başkent gazetesiyle başlayan bu serüvende Cumhuriyet Halk Partisi'nin yayın organı olan Ulus gazetesi örnek alınmıştır. Yukarıdaki tarih aralığından da anlaşılacağı üzere kısa ömürlü Başkent'ten sonra 2 Ekim 1946'da Kuvvet gazetesi yayınlamaya başlamıştır. Fakat gazetede iktidara yönelik suçlayıcı, hatta yer yer aşağılayıcı bir dil kullanılması, Kuvvet'in kapatılmasına neden olmuştur. Bunun üzerine faaliyetlerini 1952'ye kadar devam ettirecek olan Fethi Giray yönetimindeki Kudret gazetesi çıkarılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte bu sıralarda Demokrat Parti'de yaşanan fikir ayrılıkları, partinin bölünmesine neden olmuş ve Millet Partisi kurulmuştur. Kudret gazetesi yöneticilerinin de Millet Partisi'ne katılmasıyla, Demokrat Parti yayın organını kaybetmiştir. Demokrat Parti yöneticileri, bu gelişmelerden sonra bir yandan parti içi bütünlüğü sağlamaya çalışmış, diğer yandan da yeni bir yayın organı arayışına girmiştir. İşte böyle ortamda Zafer gazetesinin kurulması kararlaştırılmış ve Kudret gazetesinin boşluğu doldurulmaya çalışılmıştır.

Zafer, 1949-1960 yılları arasında Ankara'da yayınlanmış bir günlük siyasi gazetedir. Gazetenin 1 Nisan 1949 itibarıyla çıkarılmasına yönelik hazırlıklar yapılmış, fakat birinci sayı basılırken karşılaşılan teknik sıkıntılardan dolayı ilk sayısı 30 Nisan 1949 tarihinde yayınlanmıştır. 3832 sayılı son sayısı ise 26 Mayıs 1960 tarihlidir. "Zafer Demokrasininidir" şeklindeki Türkiye'deki siyasal ortamının ruhuna uygun bir sloganla "Siyasi Sabah Gazetesi" olarak yayınlanan Zafer'in ilk adresi, Denizciler Caddesi 2 numara iken sonradan Rüzgârlı sokağa taşınmıştır. Yayınlamaya başladığında fiyatı 10 kuruş olarak belirlenmiş, Nisan 1951 itibarıyla 15 kuruşa, sonra da 25 kuruşa satılmıştır. Gazetenin fiyatı dönemin diğer basın organlarının fiyatlarıyla aşağı yukarı aynıdır. Söz konusu yıllarda Akşam gazetesi 10 Kuruş (1954), Demokrat Ankara gazetesi 10 kuruş (1950-1954 arası), Ulus gazetesi 10 Kuruş (1949) ve Vatan 15 kuruş (1954) idi.

Zafer'in kurucusu, başyazarı ve imtiyaz sahibi -Güneş Matbaacılık adına- Mümtaz Faik Fenik'tir. IX. ve X. TBMM dönemlerinde Demokrat Parti Ankara milletvekilliği de yapan ve daha önce Cumhuriyet, Tan, Ulus, Vakıf ve Vatan gibi basın organlarında görev alan Fenik, söz konusu süreçte edindiği tecrübeleri Zafer gazetesine aktarmış ve başyazarlığı Nisan 1955'e kadar sürdürmüştür. Fenik'ten sonra gazete, yine Güneş Matbaacılık adına Zeki Rıza Sporel, Zühtü Hilmi Velibeşe ve Kâmil Gündeş gibi Demokrat Parti mensubu isimler tarafından yönetilmiştir. Yazı İşleri Müdürlüğü'nü ise dönüşümlü olarak Şemsi Cemil Altay, Fatin Fuad, Sacid Ögel, Cenap Yakar, Turhan Dilligil ve Atilla Onuk gibi isimler üstlenmiştir.

Zafer, 30 Nisan 1949, Yıl:1, Sayı:1

Belli bir süre 6 sayfa olarak yayımlanan Zafer, daha sonra 8 sayfa olarak yayımlanmış ve önemli günlerde gazetede eklere de yer verilmiştir. Sayfa tasarımı 6 sütundan oluşan gazetenin ilk dört sayfasında güncel siyasi olaylar ağırlıklı olup çeşitli görseller ve köşe yazıları yer almıştır.

Birinci sayfasının sağ ve sol üst köşelerinde çeşitli reklamlara ve ilanlara yer verilmiştir. Ayrıca gazetede genellikle büyük boyutlu fotoğraflarla birlikte günün manşet haberi veya sayfanın üst kısmı ikiye bölünerek verilen iki ayrı manşet haberi yer almıştır. Birinci sayfanın ilk sütununda uzun bir süre boyunca Mümtaz Faik Fenik'in başyazıları ve hemen altında da Mülkiye mezunu, akademisyen ve Demokrat Parti döneminde Gümrük ve Tekel Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı yapan Rifki Salim Burçak'ın "Meseleler" sütunundaki yazıları yer almıştır. İkinci sayfada çeşitli haberlere, farklı konularla ilgili yazılara, tefrikalara, hikâyelere ve romanlara yer verilmiştir. Üçüncü sayfanın sol sütununda bulunan "Radyo-Telgraf-Telefon" kısmında uluslararası arenayla ilgili dikkate değer gelişmeler üzerinde durulmuştur. Beşinci sayfada edebiyat, sanat ve modayla ilgili çeşitli haberler ve gelişmeler, altıncı ve yedinci sayfalarda çeşitli reklamlar, remi ilanlar, tiyatro/sinema programları, İstanbul, Ankara ve İzmir radyo programları, at yarışları, sekizinci sayfada ise spor haberleri okuyucuya aktarılmıştır. Gazetenin önemli gelir kaynaklarından birini resmi ilanlar ve reklamlar oluşturmuştur. Ayrıca gazetenin satışını arttırmak için zaman zaman kupon kampanyaları düzenlenmiş ve okuyucular arasında çeşitli yarışmalar düzenlenerek hediye ikramiyeler dağıtılmıştır.

Gazete, iç politikayla ilgili haberlerin temininde gazetenin kendi muhabirlerinin çalışmalarının yanı sıra Anadolu Ajansı, Basın Yayın Umum Müdürlüğü ve Radyo Gazetesi'nden yararlanılmıştır. Uluslararası gelişmelerle ilgili haber kaynağı Anadolu Ajansı ve yabancı basındır. Bunun yanında yurt dışında bulunan muhabirler vasıtasıyla da haber temin edilmiştir.

Adviye Fenik, Ali Fuat Başgil, Ahmet Muhip Dıranas, Bahadır Ülger, Burhan Apaydın, Burhan Belge, Fazıl Ahmet Aykaç, Hikmet Yazıcıoğlu, Orhan Seyfi Orhon, Rifki Salim Burçak ve Sefaettin Karanakçı gibi bilim, edebiyat, sanat ve siyasi çevrelerden isimler de yazar kadrosunda yer almıştır.

Çeşitli yazarların öne çıkan hikâye, roman ve tefrikaları şu şekildedir: Adviye fenik; "Hind Masalı", Celal Davut Arıbal; "Kastamonulu Ali Pehlivan", Abdullah Ziya Kozanoğlu; "Dağlar Delisi", Necdet Ası; "Tükenmez Merdiven", Terzi Nilüfer", "Şüpheler", "Benzeyenler" hikâyeleri, "Kadınlar Arasında", "Memnu Meyve", Münip Meyyet Bekman; "İki Gönül Arasındakiler" ve "Bahar Gözlü Kadın", Mümtaz Göztepe; "Yakın Tarihten Portler", Zuhuri Danışman; "Fetihten Sonra: Fatihin Yeni Zaferleri-Aşkları-Maceraları", Nasuhi Baydar; "Şimal Kızları", Refik Halid Karay "İki Cisimli Kadın", "Aydın Öndördü"

Vatan gazetesindeki bir yazısından dolayı 1949'da mahkûm edilmesine rağmen mahkûmiyeti ertelenen ve Şubat 1950'de apar topar hapsedilecek olan Mümtaz Faik Fenik, "Besmeleyle" başlıklı ilk başyazısında, Zafer'in kin ve nefret hissiyatıyla çıkarılmadığını, hem kendisinin hem de gazetenin çıkarılmasında emek verenlerin yegâne amaçlarının milli çıkarları savunmak olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda Cumhuriyet Halk Partisi iktidarının zihniyetini eleştiren Fenik, başyazısını, Zafer'in Demokrat Parti'nin yayın organı olduğunu ve izleyeceği yayın politikasını gözler önüne seren ve Demokrat Parti'nin dillere pelesenk olan "Yeter Söz Milletindir" sloganını çağrıştıran şu sözlerle tamamlamıştır: "YETER! demek için yola çıkıyoruz. Allahın izniyle ve milletin sağduyusunun kıymetli yardımıyla bu mücadelede devam edeceğiz. Kötülükleri meydana vuracağız, iyiliklerin hizmetkârı olacağız. ... Kendimizi teşci edelim, halkla beraber demokrasi ve iyilik savaşında yolumuz açık olsun." Bunun yanı sıra ilk sayısının "İdari ve iktisadi baskılardan sonra şimdi de adli baskılar başladı" manşetiyle yayımlanması ve Celal Bayar'ın fotoğrafı ile beyanatının öne çıkarılmış

olması, Zafer'in takip edeceği yayın politikasına dair önemli işaretler olarak değerlendirilebilir. Zira gazetenin, yayın politikasını iki ana eksen üzerine oturttuğunu görmek mümkündür. Bu bağlamda öncelikli olarak Celal Bayar ve Adnan Menderes'in çeşitli iç ve dış faaliyetleri ön plana çıkarılarak Demokrat Parti'nin faaliyetleri ile icraatları vurgulanmıştır. Yayın politikasının ikinci eksenini ise Cumhuriyet Halk Partisi ve İnönü karşıtlığı oluşturmuştur. Dolayısıyla Zafer, yaklaşık on yıl boyunca Demokrat Parti'nin liberal söylemiyle uyumlu bir yayın politikası izlemiş ve Demokrat Parti'nin politikalarını topluma ulaştırma, propagandasını yapma işlevi üstlenmiştir.

Zafer, söz konusu yayın politikasına bağlı olarak, muhalif basına ve basın mensuplarına yönelik birtakım baskıların uygulandığı 1950-1960 yılları arasında Demokrat Parti tarafından korunmuş, çeşitli kredi imkânları sağlanmış ve kâğıt ve resmi ilanlar dağıtılırken desteklenmiştir. Bundan dolayı da muhalefet tarafından "besleme basın" olarak nitelendirilmiştir.

Bu bilgiler çerçevesinde Kudret gazetesinden sonra ortaya çıkan boşluğun Zafer ile doldurulmasının, parti dinamizmini sürdürmek açısından önemli bir dönüm noktası oluşturduğu belirtmek mümkündür. Mümtaz Faik Fenik yönetiminde yayınlanmaya başlayan Zafer'in, ilk aşamada muhalifleri, ikinci aşamada -diğer bir ifadeyle Demokrat Parti döneminde- ise iktidar yanlılarını profesyonel anlamda bir araya getiren bir basın yayın organı olduğu ifade edilebilir. Böylelikle toplum, Zafer aracılığıyla Demokrat Parti lehine mobilize edilmeye çalışılmış ve partinin taraftar sayısı arttırılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Zafer, ülkenin en ücra köşelerine kadar ulaştırılmaya çalışılmış, Demokrat Parti için önemli hizmetlerde bulunmuş ve son sayısı 26 Mayıs 1960'ta yayınlanmıştır.

Hem Demokrat Parti iktidarının sona ermesi hem de Zafer'in kapatılmasıyla sonuçlanan 27 Mayıs 1960 darbesi sırasında gazetenin imtiyaz sahibi Kâmil Gündeş, Yazı İşleri Müdürü ise Atilla Onuk idi. Onuk, yıllar sonra Anadolu Ajansı'na verdiği bir röportajda Zafer'in kapatılmasıyla ilgili anılarını şu şekilde aktarmıştır:

"27 Mayıs 1960 Darbesi'nde Zafer gazetesinin yazı işleri müdürüydüm. Tam aradıkları adamdım. Gazete kapatıldı, mensuplarını da hapse attılar. Gazetelerde birtakım yetkililer vardır. Yazı işleri, müdür, başyazar, ondan sonra aşağıya doğru iner. O tarihli gazeteyi halen saklarım. İhtilalde basın mensuplarının çoğu hapse atıldı. Ben tesadüfen hapis yatmadım ve gazetecilik yapmaya devam ettim."

Kadri UNAT

KAYNAKÇA

CENGİZ, Özge, **Zafer ve Ulus Gazetelerinde Yer Alan Tefrika Romanlarında Siyasal Kimlik İnşası**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2017.

İRVAN, Süleyman, **Medya Kültür Siyaset**, 3. Baskı, Pharmakon Yayınevi, Ankara 2014.

KOLOĞLU, Orhan, **Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, Pozitif Yayınları, İstanbul 2013.

ÖYMEN, Altan, **Öfkeli Yıllar**, Doğan Kitap, İstanbul 2008.

ÖZDEMİR, Mustafa, **Demokrat Parti'nin Muhalefetten İktidara Geçiş Sürecinde Zafer Gazetesi (1949-1950)**, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2018.

TOPUZ, Hıfzı, **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, 2. Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul 2003.

Zafer

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/zafer-gazetesi/?pdf=5547> adresinden erişilmiştir